

ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK POLİTİKALARI KURULU
EKİM 2024

2024 YILINDAN SONRA
EMEKLİ OLACAKLAR İÇİN

MAAŞ FARKI SORUNU

2024 YILINDAN SONRA EMEKLİ OLACAKLAR İÇİN MAAŞ FARKI SORUNU

Türkiye'de sosyal güvenlik sistemine ilişkin olarak 1946 yılında işçi sigortaları kurumunu oluşturulmuş, 1949 yılında ise emekli sandığının farklı devlet kurumlarında çalışan memurları tek çatı altında toplaması ile birlikte o güne kadar dağınık halde bulunan sandıklar birleştirilmiş ve devlet memurlarının emeklilik hakları düzenlemiştir. 1965 yılında yürürlüğe giren 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu işçi statüsündeki çalışanların sosyal güvenlik haklarını kapsarken, 1971 yılında çıkarılan 1479 sayılı Kanun ile serbest meslek sahipleri ve bağımsız çalışanların sosyal güvenlik haklarına ilişkin kurulan Bağ-Kur oluşturulmuştur.

1999 yılında çıkarılan 4447 sayılı Kanun ile sosyal güvenlik sisteminde önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu reform, emeklilik yaşının kademeli olarak artırılmasını ve prim gün sayısının artırılmasını öngörmüştür. Ayrıca bu reformla birlikte aylık bağlama oranları da düşürülmüştür. Bu değişiklikler sistemin sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla yapılmış olsa da ilerleyen yıllarda emekli maaşlarının giderek daha fazla düşmesine neden olmuştur.

2008 yılında çıkarılan 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, sosyal güvenlik sisteminde köklü değişiklikler getirmiştir. Bu kanunla tüm sosyal güvenlik kurumları tek çatı altında toplanmış ve prim esaslı bir sistem benimsenmiştir. Aylık bağlama oranları, emeklilik yaşı ve prim gün sayısı gibi temel parametrelerde değişiklikler yapılmıştır. Bu reform esasında sistemin finansal sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla yapılmış olup emekli maaşlarının hesaplanma yöntemlerinde de azaltıcı yönde değişikliklere yol açmıştır.

Yapılan bu değişikliklerin neticesinde emekli maaşı hesaplaması, sadece çalışan statüsüne ve prim ödeme tarihlerine göre değil, aynı zamanda ilk sigortalı oluş tarihleri ile emekli olma tarihlerine göre değişiklik gösterir. Çalışan statüleri 4A (işçi), 4B (bağımsız çalışan) ve 4C (memur) olarak sınıflandırılırken, prim ödeme tarihleri 2000 öncesi, 2000 Ocak ile 2008 Ekim arası ve 2008 Ekim sonrası olarak üç döneme ayrılmıştır. Özellikle 4A ve 4B statüsündeki çalışanların emekli maaşları, prim ödeme

tarihlerine bağlı olarak değişir; bu, aylık bağlanma oranı ve alt sınır taban maaş oranının değişmesinden kaynaklanır, 2008 Ekim sonrası ödenen primlerde bu etki daha belirgindir.

Her bir sigorta kolunun emeklilik koşulları farklıdır ve sigortalının emekli maaşı, çalışma süresi ile ödenen prim gün sayısına göre hesaplanır. İlk adımda, sigortalının aylık brüt kazancı, SGK'ya bildirilen toplam ücretler üzerinden belirlenir. Ardından, bu kazanç ve prim ödeme gün sayısına dayanarak emekli maaşı hesaplaması yapılır. Genel kural olarak, prim ödeme gün sayısı ne kadar yüksekse emekli maaşı da o oranda artar. Fakat yapılan düzenlemeler neticesinde bu genel kural birçok noktada işlevsiz kalmaktadır.

2008 Ekim ayında yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, çalışma ve emeklilik şartlarını yeniden düzenlemiştir. Bu düzenleme, 4A, 4B ve 4C sigortalıları için emekli maaşı hesaplama yöntemlerinde önemli değişiklikler getirmiş, her bir dönem için özgü formüllerin kullanılmasını zorunlu kılmıştır. Bu da Türkiye'deki emeklilik sisteminin karmaşık yapısını gözler önüne serer.

• Her bir sigorta kolunun özellikleri şöyle sıralanabilir:

4A: Kamu kurumlarına ait olmayan iş yerlerinde çalışan işçiler ve kamu kurumlarında taşeron olarak çalışan kişiler bu kapsama girer.

4B: Kendi işini yapan iş yeri sahipleri, muhtarlar, çiftçiler ve şirket ortakları gibi vergi levhalı bireyler bu grupta değerlendirilir.

4C: Devlet kurumlarında kadrolu olarak çalışan kamu personeli bu kategori altındadır.

Her sigorta türü, emeklilik şartları ve maaş hesaplamaları bakımından farklılıklar içerir, bu da bireylerin emeklilik planlaması yaparken dikkate alması gereken önemli bir faktördür.

- **2000 Öncesi Dönem:** Bu dönem için hesaplama, belirli bir gösterge rakamı, aylık bağlama oranı ve bir katsayının çarpımı ile yapılır.

Gösterge Rakamı x Aylık Bağlama Oranı x Katsayı = Yaşlılık Aylığı

- **2000-2008 Dönemi:** Bu dönemde, gösterge rakamının yerini güncelleme katsayısı alır.

Güncelleme Katsayısı x Aylık Bağlama Oranı = Yaşlılık Aylığı

- **2008 Sonrası Dönem:** Bu dönemdeki hesaplama, aylık kazancın ortalaması ve aylık bağlanma oranı kullanılarak yapılır.

Aylık Kazancın Ortalaması x Aylık Bağlama Oranı = Yaşlılık Aylığı

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile 4C olarak sınıflandırılan kamu personelinin emekli maaşı hesaplamasında durum daha farklıdır. Bu statüdeki memurların emekli maaşı hesaplamaları 2008 Ekim ayı öncesi ve sonrası olmak üzere iki döneme ayrılır:

- **2008 Ekim Ayı Öncesi Göreve Başlayanlar:** Bu dönemde, memur emekli aylığının hesaplanmasında, 657 sayılı Kanun ve ilgili ek gösterge rakamları, memur maaş katsayısı, taban aylığı, kıdem aylığı, özel hizmet tazminatı ve hizmet süresi gibi unsurlar dikkate alınır.

- **2008 Ekim Ayı Sonrası Göreve Başlayanlar:** Bu dönemde memurların emekli maaşı hesaplaması için kullanılan formül tıpkı 4A ve 4B gibi ortalama aylık kazanç ve aylık bağlanma oranının çarpımına dayanır. Fakat burada memurların bildirilen kazançları normal kazançlarına göre çok düşük olduğundan ciddi anlamda emekli aylığı farklılığı ortaya çıkmaktadır.

Aylık Bağlama Oranları ve Güncelleme Katsayısı

Aylık bağlama oranları (ABO), emekli maaşlarının hesaplanmasında önemli bir rol oynar. 2008 reformu ile ABO'da yapılan değişiklikler, emekli maaşlarının düşmesine neden olmuştur. Reform öncesinde 25 yıl çalışması olan birisi için ortalama %2,6 civarında olan ABO, reform sonrasında ilk defa sigortalı olacaklar için %2'ye sabitlenmiştir. Ayrıca güncelleme katsayısı da enflasyon ve büyüme oranlarına bağlı olarak belirlenmekte ve bu da emekli maaşlarının reel değerini olumsuz etkilemektedir. Yapılan değişikliklerle birlikte bu katsayıdaki büyüme oranının etkisi %100'den %30'a düşürülmüştür. Bu değişiklikler emekli maaşlarının giderek daha da düşmesine yol açmıştır.

Enflasyon ve Kur Etkisi

Türkiye'de yüksek enflasyon oranları ve döviz kuru dalgalanmaları, emekli maaşlarının reel değerini azaltmaktadır. Enflasyonun yüksek olması, emekli maaşlarının alım gücünü düşürmekte ve emeklilerin yaşam standartlarını olumsuz etkilemektedir. Özellikle 2020 sonrasında yaşanan yüksek enflasyon oranları, emekli maaşlarının reel değerinde ciddi düşümlere yol açmıştır.

Türkiye'de tüketici fiyatları bazında 2020 yılında %14,6 olan enflasyon oranı 2021 yılında %36,08'e yükselmiştir. Bu oran 2022 yılında %64,27 olurken 2023 yılına gelindiğinde %64,77 düzeyinde gerçekleşmiştir. Enflasyondaki bu hızlı artış, emekli maaşlarının değerini aşındırarak emeklilerin yaşam standartlarını korumalarını zorlaştırmıştır. Türk lirasının değer kaybetmesi, birçok emekli için elzem olan ithal mal ve hizmetlerin maliyetini artırdığı için durumu daha da kötüleştirmiştir.

Düşük faiz oranları ve büyük cari açıklar da dahil olmak üzere ekonomi politikaları, bu yüksek enflasyona ve para birimindeki değer kaybına katkıda bulunmuştur. Bu faktörler toplu olarak Türkiye'deki emeklilerin mali istikrarını zayıflatmış ve birçok emekliyi azalan reel gelirlerle hayatını idame ettirme noktasında bırakmıştır.

2024 Yılı İlave Emekli Maaşı Zammı ve Etkisi

Çalışan grupları arasındaki maaş bağlama ve güncelleme usullerindeki farklılıkların neticesi olarak 2024 yılı başında 4A ve 4B kapsamında emekli olanlar ile kamuda görev yapan ve 4C kapsamında olan 2008 Ekim öncesi girişli memur emeklileri arasında zam farkı ortaya çıkmış ve bunun neticesinde 4C emeklilerine toplu sözleşme kapsamında memurlara yapılan %49,3 oranında artış yapılırken 4A ve 4B kapsamındaki emeklilere enflasyon artış oranı olan %37,57 oranında zam yapılmıştır. Kamuoyunda gündem olmasından sonra 4A ve 4B kapsamındaki emeklilere yasal düzenleme ile 5510 sayılı Kanuna eklenen geçici 102'nci madde ile bu oran 2024 yılındaki emekli maaşları için %49,25'e yükseltilmiştir. Fakat toplu sözleşmedeki hüküm gereği 2024 yılı temmuz ayında temmuzda memur ve memur emeklilerinin maaş zam oranı yüzde 19,3 olarak belirlenirken 4A ve 4B emeklileri açısından ilave zam uygulanmış maaşları yüzde 24,73 olarak daha fazla oranda uygulanmıştır. Böylelikle 2024 Temmuz ayında bu sefer de memur emeklileri daha az oranda zam almış olmuştur.

Söz konusu geçici uygulamanın yol açtığı diğer bir eşitsizlikte 2024 yılından sonra emekli olacak 4A ve 4B emeklileri açısından gerçekleşecektir. Çünkü 2024 yılı için yapılan başvurularda 2023 yılı güncelleme katsayısı kullanılarak hesaplanan aylıklara 2024 yılı Ocak ve Temmuz maaş zam oranları da uygulanmaktadır. 2023 yılı TÜFE %64,77 ve gelişme hızının 4,5 olduğu dikkate alındığında 2023 yılı güncelleme katsayısı %66,12 ($64,77 + (4,5 * 0,30)$) olarak hesaplanacaktır.

Söz konusu katsayı ile güncellenen aylıklara 2024 yılı Ocak ayında %49,25, Temmuz ayında ise %24,73 olmak üzere kümülatif olarak ($1,4925 * 1,2473 = 1,8615$) % 86,15 zam yapılmıştır. Bu aylıklara ayrıca 2025 yılı Ocak ayında enflasyon artış oranı kadar zam yapılacaktır. Fakat 2025 yılı için emeklilik başvurusu yapanlara sadece 2024 yılı Aralık ayına kadar hesaplanan emekli güncelleme katsayısı uygulanacak ve ardından 2025 yılı Ocak ayına yapılan maaş zam artış oranı uygulanacaktır. Dolayısıyla bu kişiler 2024 yılı için uygulanan ilave zamdan faydalanamayacaktır.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası 2024 enflasyon tahminini 38 olarak yapmıştır. "Piyasa Katılımcıları Anketi" sonuçlarına göre 2024 yılı GSYH büyüme tahmini 3,4 olarak beklenmektedir. Buna göre Merkez Bankası enflasyon tahmini ve beklenti anketi büyüme sonuçlarına göre güncelleme katsayısı tahmini olarak 39,02 ($38 + 3,4 * 0,30$) olarak gerçekleşecektir. Tüm bunlar dikkate alındığında 2024 yılında emekli olan 4A ve 4B kapsamındaki sigortalıların 2025 yılında emekli olan aynı grup emeklilere göre en iyimser tahminle yaklaşık %34-35 oranında daha fazla emekli maaşı alacağı görülmektedir.

Bu açıdan emeklilik hakkı elde etmiş olan özel sektör işçileri için 31 Aralık 2024 tarihine kadar, kamu işçileri için ise 14 Ocak 2025 tarihine kadar emeklilik başvurusu yapmaları halinde ömür boyu alacakları emekli maaşlarının daha fazla 2025 yılında başvuranlara göre daha fazla olacağını söylemek hatalı olmaz.

Bu noktada 2008 yılında yapılan değişiklik öncesinde sigortalı olan özel sektör çalışanlarının emekli maaşlarını alırken sosyal güvenlik destek primine tabi olarak çalışmaya devam etme imkanları varken bu durum kamuda görev yapan emekliler açısından değişmektedir. 5335 sayılı Kanununun 30 uncu maddesi ile emeklilik veya yaşlılık aylığı alanların aylıkları kesilmeksizin, genel bütçeye dahil daireler, katma bütçeli idareler, döner sermayeler, fonlar, belediyeler, il özel idareleri, belediyeler ve il özel idareleri tarafından kurulan birlik ve işletmeler, sosyal güvenlik kurumları, bütçeden yardım alan kuruluşlar ile özel kanunla kurulmuş diğer kamu kurum, kurul, üst kurul ve kuruluşları, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bunların bağlı ortaklıkları ile müessese ve işletmelerinde ve sermayesinin % 50'sinden fazlası kamuya ait olan diğer ortaklıklarda herhangi bir kadro, pozisyon veya görevde çalıştırılmayacağı ve görev yapamayacağı hüküm altına alındığından dolayı emekli aylığı almaktayken kamu kuruluşlarında çalışmaya başlayan sigortalılar aylıklarını kestirmeden çalışmaya devam edemeyeceklerdir. Bu açıdan kamuda sayılan yerlerde çalışan ve istisna kapsamında olmayan görevleri yapanlar haricindeki kamu işçileri açısından söz konusu zam farkı özellikle emekli olması halinde emekli maaşları aldıkları

aylıklara göre önemli ölçüde düşecek olanlar için sıkıntıya yol açmaktadır. Söz konusu kişilerin belki 2024 yılı içinde hiç emeklilik planları yokken bir anda ömür boyu alacakları emekli aylığı farkından dolayı emekli olma zorunluluğu çıkmış ve bu kişiler ikilem içerisinde kalmışlardır.

Özetle;

2024 yılı başında memur emeklileri ile yakın oranda zam almaları için işçi ve Bağ-Kur emekliliklerine yapılan ve seçim öncesi günü kurtarmaya yönelik ilave zam 2025 yılı ve sonrasında emekli olanlara uygulanmayacak bir artıştır. 2024 yılında emekli olup emekli aylıkları kesilmeden çalışmaya devam edebilecek olanlar için sorun oluşturmayan bu uygulama maalesef kamuda çalışmaya devam etmesi halinde emekli maaşı alamayacak kamu emekçileri ve şartları taşımadığı için 2024 yılından sonra emekli olabilecekler açısından hiçbir zaman yararlanamayacakları bir artış oranı gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Tıpkı bir günle 17 yıl sonra emekli olmak zorunda kalan insanlarımız gibi 31 Aralık 2024 tarihinden bir gün sonra 01 Ocak 2025 tarihinde bile emekli olabilse bir gün önce emekli olamadıkları için ömürleri boyunca yaklaşık %35 daha az maaş alacak bir mağdur kitlesini yine bu iktidar kendi eliyle ortaya çıkarmaktadır. Sermaye gruplarından, güzellik merkezi sahiplerinden, rant tüccarlarından almadığı vergilerin neticesinde kendilerinin **MEYDANA GETİRDİĞİ YASADIŞI EKONOMİNİN FATURASINI EN BAŞTA EMEKLİLERİMİZE** kesmekte ve her alanda olduğu gibi toplumsal huzurun tabanına dinamit koymaktadır.

Tüm bu geçici uygulamalar ve düzenlemeler ışığında Sosyal Güvenlik Sisteminde çalışan grupları arasındaki uygulama farklılıklarının hiçbir yaraya merhem olmayan geçici ve gündelik çözümsüzlüklerle değil, kalıcı öngörülebilir ve adil uygulamalarla düzeltilmesi gerektiği açıktır. Emeklilerimizin arasındaki maaş bağlama usullerindeki ve güncellemelerindeki farklılıklar olumlu yönde kaldırılmalı, her çalışana döktüğü alın terinin karşılığında gelirine ve çalışma süresine göre eşit, adil ve insan haysiyetine yakışır düzeyde emekli aylığı bağlanmalı; başta farklı yaş, gün ve süre şartı olmak üzere güncel maaşlara göre daha düşük emekli maaş artışı yapılmasına yönelik düzenlemelerden vazgeçilerek devlet memuru aylıkları ve asgari ücrete yapılan zamların baz alındığı gerçekçi bir artış oranında emekli aylıklarına güncelleme ve zam yapılmalıdır.

